

Yaxlit pedagogik jarayonning asosiy shakli

Muslimaxon Faxriddin qizi Otajonova

Umida Fayzullo qizi Turg'unboyeva

Ruxshonabonu Mashrabboy qizi Ismoiljonova

Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yaxlit pedagogik jarayon tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda asosiy shakli sifatida darsning pedagogik tizimdagi o'rni tahlil qilinadi. Pedagogik jarayonning tarkibiy qismlari, o'quv faoliyati shakllari va darsning metodik jihatlarini ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: yaxlitlik, pedagogik jarayon, ta'lim shakllari, tarbiya, dars, o'quv-tarbiya jarayoni, faoliyat yondashuvi, interfaol metodlar, mustaqil ta'lim, innovatsion yondashuv, pedagogik texnologiyalar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiya

The main form of the holistic pedagogical process

Muslimakhon Fakhriddin qizi Otajonova

Umida Fayzullo qizi Turgunboyeva

Rukhshonabonu Mashrabboy qizi Ismoiljonova

Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article analyzes the concept of the holistic pedagogical process, its content and essence, and the role of the lesson in the pedagogical system as its main form. The components of the pedagogical process, forms of educational activity, and methodological aspects of the lesson are covered on a scientific and theoretical basis.

Keywords: integrity, pedagogical process, forms of education, upbringing, lesson, educational process, activity approach, interactive methods, independent learning, innovative approach, pedagogical technologies, person-centered education, competence

Zamonaviy ta'lim tizimi talabalarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilmoqda. Bu esa pedagogik jarayonning yaxlitligini ta'minlash, o'qitish va tarbiyaning uyg'unligiga e'tibor qaratishni talab qiladi. Yaxlit pedagogik jarayon doirasida eng asosiy shakl bu - dars hisoblanadi. Chunki dars - o'quvchi shaxsini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan asosiy pedagogik birlikdir.

Yaxlit pedagogik jarayon - bu o'qituvchi va o'quvchi (yoki pedagog va tarbiyalanuvchi) o'rtasidagi o'zaro ta'sir asosida amalga oshiriladigan, maqsadga yo'naltirilgan, uzviy bog'langan ta'lim va tarbiya jarayonidir. Bu jarayonda o'qitish (bilim berish), tarbiyalash (axloqiy, estetik, jismoniy, ma'naviy tarbiya) va rivojlantirish (shaxsiy, intellektual, ijtimoiy jihatdan o'sish) birgalikda olib boriladi.

Yaxlit pedagogik jarayonning asosiy xususiyatlari:

1. Yagona maqsadlilik - barcha pedagogik ta'sirlar yagona maqsad - shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi.

2. O'zaro bog'liqlik - o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish jarayonlari bir-biriga chambarchas bog'liq va bir-birini to'ldiradi.

3. Tizimlilik - pedagogik jarayon tizimli tashkil qilinadi, unda barcha komponentlar (maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl, natija) o'zaro uyg'unlikda ishlaydi.

4. Davomiylik va izchillik - bu jarayon uzluksiz bo'lib, har bir bosqich oldingi bosqichga asoslanadi va keyingisiga tayyorgarlik bo'ladi.

5. Subyekt va obyektning faol ishtiroki - o'qituvchi (subyekt) faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchining (obyektning) faoliyatini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi shaxsdir. O'quvchi esa passiv emas, balki faol ishtirokchi bo'lishi kerak.

Yaxlit pedagogik jarayonning tarkibiy qismlari:

1. Maqsad - shaxsni ma'lum maqsadga yo'naltirib, uni ijtimoiy hayotga tayyorlash.

2. Mazmun - ta'lim va tarbiyaning ichki mohiyati, ya'ni nimalarni o'rgatish va qanday qadriyatlarni singdirish.

3. Metod (usul) - maqsad va mazmunni amalga oshirishda qo'llaniladigan yo'l va vositalar.

4. Shakl - pedagogik faoliyatni tashkiliy tomondan qanday tashkil etilishi (dars, mashg'ulot, suhbat, ekskursiya, loyihalar, klublar va h.k.).

5. Vosita - o'quv qurollari, texnologiyalar, darsliklar, ko'rgazmalar.

6. Natija - shaxsda shakllangan bilim, ko'nikma, malaka, qadriyatlar va dunyoqarash.

Pedagogik jarayon nega "yaxlit" deb ataladi?

Chunki bu jarayonda:

- bilim berish tarbiyadan ajralmaydi,
- tarbiya rivojlantirishsiz bo'lmaydi,
- shaxsni har tomonlama kamol toptirish uchun barcha pedagogik faoliyatlar uyg'unlashtirilgan bo'ladi.

Bu integratsiyalashgan yondashuv orqali o'quvchining intellektual, axloqiy, ijtimoiy, estetik va jismoniy jihatdan mukammal shakllanishi ta'minlanadi.

1. Yaxlit pedagogik jarayon tushunchasi

Yaxlit pedagogik jarayon - bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikda olib boriladigan maqsadga yo'naltirilgan, tizimli, uzviy va bosqichma-bosqich rivojlanadigan ta'limiy-tarbiyaviy faoliyatdir. Bu jarayon quyidagi jihatlar bilan tavsiflanadi:

- o'quv, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarning uyg'unligi;
- subyekt va obyekt o'rtasidagi interfaol muloqot;
- shaxsga yo'naltirilgan yondashuv;
- kompetensiyalarga asoslangan metodlar majmuasi.

2. Pedagogik jarayonning asosiy shakli sifatida dars

Pedagogik faoliyatda eng keng tarqalgan va samarali shakl bu - darsdir. Dars - bu aniq vaqt va joyda, belgilangan reja asosida, o'qituvchi rahbarligida olib boriladigan o'quv jarayonidir. U quyidagi xususiyatlarga ega:

- maqsadga yo'naltirilganligi;
- tizimlilik va rejalashtirilganligi;
- muntazamligi;
- natijadorligi.

Darsning turlari:

- Yangi bilimlarni o'zlashtirish darsi;
- Bilim, ko'nikma va malakalarni mustahkamlash darsi;
- Nazorat va baholash darsi;
- Aralash (kompleks) dars.

3. Darsning zamonaviy talablari

Bugungi kunda darsdan kutib olinayotgan talablar quyidagicha:

- Interfaollik: o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash;
- Shaxsga yo'naltirilganlik: har bir o'quvchining individualligini hisobga olish;
- AKT vositalaridan foydalanish;
- Differensial yondashuv;
- Refleksiya va tahlilga asoslangan baholash.

Shuningdek, darsda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning bilimdan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

4. Yaxlitlik tamoyilining darsdagi ifodasi.

Darsda ta'lim, tarbiya va rivojlantirish bir butun holda olib borilishi lozim. Bu esa darsda quyidagilarga erishishni nazarda tutadi:

- Bilim berish orqali tafakkurni rivojlantirish;
- Ijtimoiy qadriyatlar asosida tarbiyalash;
- Mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rag'batlantirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yaxlit pedagogik jarayonning asosiy shakli sifatida darsning roli beqiyosdir. U nafaqat bilim berish balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish va tarbiyalash vositasidir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar darsning mazmunini boyitadi va uni samarali tashkil etish imkonini beradi. Shu bilan birga, bu integratsiyalashgan yondashuv orqali o'quvchining intellektual, axloqiy, ijtimoiy, estetik va jismoniy jihatdan mukammal shakllanishi ta'minlanadi. Yaxlit pedagogik jarayonning asosiy shakli bu - ta'lim jarayonidir. Ta'lim tarbiya bilan birgalikda insonning har tomonlama kamol topishida hal qiluvchi o'rin tutadi.

Bu jarayon o'quvchi shaxsini shakllantirish, uning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish, ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini mustahkamlashga qaratilgan murakkab va izchil faoliyat tizimini o'z ichiga oladi. Yaxlit pedagogik jarayon quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi: u bir vaqtning o'zida ta'lim, tarbiya va rivojlantirish jarayonlarini o'z ichiga oladi; bu komponentlar bir-birini to'ldiradi, o'zaro bog'liq holda kechadi va o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi faol hamkorlikda amalga oshadi. Shuning uchun, pedagogik jarayon doirasida dars asosiy tashkiliy shakl sifatida namoyon bo'lsa-da, undan tashqari mashg'ulotlar, tarbiyaviy tadbirlar, mustaqil ta'lim faoliyatlari va sinfdan tashqari ishlar ham bu jarayonning ajralmas bo'lagi hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar bu jarayonni faqat bilim berish deb emas, balki o'quvchini hayotga tayyorlash, ijtimoiy faolligini oshirish, tanqidiy fikrlashini shakllantirish va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish jarayoni deb qaraydi. Shu sababli, yaxlit pedagogik jarayonni samarali tashkil qilish, uni ilg'or metodlar bilan boyitish va talabani individual xususiyatlariga moslashtirish ta'lim-tarbiya sifati va natijadorligini belgilovchi muhim omillardandir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni (2020-yil 23-sentabr) Ta'lim tizimining huquqiy asoslarini belgilaydi va pedagogik jarayonning qonuniy ramkalarini ta'minlaydi.
2. X. Ibragimov, M. Quronov, D. Ibragova - "Pedagogika nazariyasi va tarixi" (2024) Pedagogikaning nazariy asoslari va tarixiy rivojlanishini yorituvchi muhim manba.
3. M. X. To'xtaxodjayeva - "Pedagogika nazariyasi va tarixi" (2010) Pedagogikaning nazariy asoslari va tarixiy rivojlanishini yorituvchi muhim manba.
4. Sultonova G. A. - "Pedagogik mahorat" (2005) O'qituvchining pedagogik mahoratini rivojlantirishga oid tavsiyalarni o'z ichiga oladi.
5. L. I. Ruvinskiy (tahririda) - "Tarbiyaviy ish metodikasi" (1991) Pedagogika institutlari uchun mo'ljallangan o'quv qo'llanma bo'lib, tarbiyaviy ish metodikasini batafsil yoritadi.

6. G'oziyev E. - "Psixologiya" (1994) Pedagogik jarayonda psixologik aspektlarni o'rganishga yordam beruvchi manba.

7. A. S. Makarenko - "Pedagogik qobiliyatning asosiy sifatleri" O'qituvchining pedagogik qobiliyatlari va ularning shakllanishiga oid ilmiy ishlarida keng qo'llaniladi.

8. F. G. Kumbs - "Ta'lim tizimining asosiy tarkibiy qismlari" Ta'lim tizimining tarkibiy qismlarini yorituvchi manba sifatida pedagogik jarayonni tahlil qilishda foydalaniladi.

9. Xasanboeva M.Q., To'raqulova M.T. Pedagogika. - Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020.

10. Jo'rayev N.X. Pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: O'qituvchi, 2019.

11. Nishonova S.N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Innovatsiya, 2021.

12. Axmedov N., Yusupov M. Pedagogika nazariyasi. - Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022.

13. Soliyev A.S. Darsda interaktiv metodlar. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018.

14. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. - Moskva: "Pedagogika", 1986.

15. Dewey J. Democracy and Education. - New York: The Macmillan Company, 1916.